

Baksidan på en fransk distansbuss med plats för sex cyklar.
Enkel, säker och snabb upphängning.

Cykel, kollektivtrafik och SL

Lägesrapport 2010-10-20

Krister@Spolander.se

070-4217036, 08-7200125

Det blir bättre

Utvecklingen går i rätt riktning, ehuru långsamt. Det har blivit lite lättare att kombinera cykel och kollektivtrafik. Men det är fortfarande svårt. Säkra och väderskyddade cykelparkeringar saknas vid de större knutpunkterna för kollektivtrafiken. Möjligheterna att medföra cykel ombord är begränsade till pendeltågen. Vi ligger efter de ledande europeiska länderna, inte bara i praktik utan också i tänkande. Men vi är på rätt väg.

I somras, 2010, har försöket med cykel på buss utvidgats, det som startade i mindre skala sommaren dessförinnan. Cykel har nu kunnat medföras på distansbussar till och från Roslagen, Stavsnäs, Mälardöarna, Nynäshamn och Södertälje.

Det är viktigt att cykeln är säkrad mot stöld och åverkan vid stationer och hållplatser. Stockholms stad har i och för sig byggt ett stort antal cykelställ över hela staden på senare år. Dock finns inga cykelparkeringar värda namnet vid större knutpunkter som Centralen, Södra station, Karlbergs station, Älvsjö. Planering är dock på gång.

Detta är en lägesrapport som i all anspråkslöshet vill ge en bild av förhållandet mellan cykel och kollektivtrafik i Stockholmsregionen. Tanken är att återkomma med här typen av lägesrapport, kanske årligen, för att redovisa hur utvecklingen går mot det integrerade kollektiv+cykeltrafiksystem som Kollektivtrafikant Stockholm eftersträvar.

Efter en kort blick på den europeiska arenan beskrivs fortsättningsvis dagsläget i Stockholmsregionen, därefter några ord om cykeln på intercity- och regionaltågen i övriga landet, och de nya utredningar som är på gång. Lägesrapporten avslutas med några synpunkter från Kollektivtrafikant Stockholms sida.

Läsare är välkomna att kontakta mig för kompletteringar och synpunkter.

Stark europakoppling mellan cykel och kollektivtrafik

På kontinenten spelar cykeln en viktig roll för att ta passagerare till kollektivtrafiken. I exempelvis Holland använder 40 procent av tågresenärerna cykel till stationen. Denna imponerande siffra är följden av en medveten satsning för att koppla samman kollektivtrafik och cykel. På nittioalet investerade holländarna mer än halv miljard euro på skyddade och stöldsäkrade parkeringsanläggningar vid stationer och resecentra. Det motsvarar 5 miljarder svenska kronor.

Detta har lett till en snabb ökning av kombinationen cykel och tåg, särskilt för den dagliga arbetspendlingen. Det är parkering som är huvudkopplingen. Visserligen får man medföra cykel på holländska tåg, dock ej i rusningstrafik (om cykeln inte är hopfälld), men det är parkeringar av hög stan-

dard som prioriteras, bemannade eller skyddade på annat sätt. Och öppna från första till sista tåget.

Holland är på inget sätt unikt. Samma faciliteter finns i Tyskland, Danmark, Schweiz, Belgien och så vidare. För länderna på kontinenten med stora befolkningar på små ytor har det blivit en tvingande nödvändighet att skapa attraktiva alternativ till en svällande stadsbilism. I det sammanhanget spelar kollektivtrafiken och cykeln en viktig roll. Och kombinationen dem emellan.

Dagsläget i Stockholmsregionen

Cykel i SL-trafiken

På pendeltåg och Saltsjöbanan går det att ta med cykel, dock med vissa inskränkningar, se nedan. Men inte på bussar generellt, dock försöksvis, som nämnts, på ett antal linjer sommartid. Inte heller får cykel medföras på de andra lokaltågerna, Nockebybanan, Lidingöbanan, Tvärbanan och Roslagsbanan. Eller i tunnelbanan.

Små barncyklar avsedda för förskolebarn får emellertid tas med om de inte är kedjedrivna. Sparkcykel är tillåten, liksom hopfällbar cykel om den förvaras i väska.

SLs skäl till begränsningarna

SL anför följande skäl till begränsningarna: ”Ombord på bussarna och i tunnelbanan kan vanliga cyklar vara en fara för säkerheten. Pedaler, styre och hjul kan skada dig eller andra resenärer i rulltrappor, hissar och ombord på bussen eller tunnelbanetåget - särskilt vid inbromsningar.”

”Våra bussar och tåg är inte byggda för att ha plats för cyklar ombord och därför blir gångar och utrymningsvägar blockerade av en cykel.”

”Varför är rollatorer och barnvagnar tillåtna att ta med, men inte cyklar? Rollatorer och barnvagnar är att betrakta som hjälpmedel, medan cyklar är fordon i sig själva. Cyklar har kedja, pedaler, styre och andra rörliga delar, som varken rollatorer eller barnvagnar har, och dessa kan skada medpassagerarna om det är trångt.”

Cykel på pendeltåg

Cykel får alltså medföras på pendeltåg och Saltsjöbanan, dock med följande begränsningar:

- Man får inte ta med cykel till eller från Stockholms central. Detta gäller generellt, oavsett tid och veckodag.
- I rusningstrafik, 6-9 och 15-18, får cykel inte medföras på Saltsjöbanan, eller på pendeltågen som trafikerar Jakobsberg - Västerhaninge och

Upplands Väsby - Tumba. Under helger gäller inte dessa tidsbegränsningar.

- Andra resenärer har alltid företräde före cyklar. Om det är trångt på tåget får cyklisten vänta tills det finns plats.

På övriga tåg är, som nämnts, cyklar generellt förbjudna.

Utvidgad försök med cykel på buss – 36 linjer

I somras, 2010, har cykel kunnat medföras på ett större antal distansbussar från Roslagen, Stavsns, Mälaröarna, Nynäshamn och Södertälje.

Försöket har gällt drygt fyra månader, från 17 maj till 30 september, och omfattat 36 busslinjer. Vilka de är redovisas i bilagan.

Bussarna har haft traditionella gafflar baktill med plats för två cyklar (ej tandemcykel). Resenären har hängt upp cykeln själv efter att ha underrättat bussföraren. Cykelplats har inte kunnat bokas i förväg. Har de varit upptagna har cyklisten fått invänta nästa buss.

Försöket har gällt alla tider utom rusningstid. Då har man inte fått ta med cykel (måndag till fredag klockan 6–9 och 15–18).¹

Ett undantag var den nyöppnade linjen 433C, mellan Cityterminalen och Stavsns. På dessa bussar finns ett särskilt godsutrymme längst bak med plats för fler än två cyklar, liksom för tandemcyklar. Inte heller har det behövts några restriktioner för rusningstid utan cykel har kunnat medföras även då.

Cykelgarage under planering

När cykeln används i arbetspendlingen och lämnas vid stationer och andra knutpunkter är det förstås särskilt viktigt att den är stöldsäkrad. Den kommer ju i regel att stå där en hel arbetsdag.

Vid de större pendeltågsstationerna planeras cykelgarage för inomhusparkering. Vid Älvsjö beräknas garaget vara klart 2012 eller 2013. Vid Citybanans nya stationer, City och Odenplan, kommer underjordiska garage för omkring 200 cyklar vardera att byggas, budget är avsatt och planering igång. Också vid Södra station planeras ett cykelgarage av ungefär samma storlek. Garagen kommer att vara låsta och ha ett inpasseringssystem som säkrar att endast cykelägarna kommer in.

Citybanan ska vara klar 2017 vilket antagligen också gäller cykelgaragen.

¹ Har resan påbörjats före klockan 06 eller före 15 har den dock kunnat slutföras även om det skett i rusningstid.

Cykelparkering generellt i Stockholm

I Cykelplan 2006 betonas betydelsen av bra cykelparkeringar. Den snabba ökningen av antalet cyklar i innerstaden har kraftigt ökat efterfrågan. I planen framhålls att det är särskilt viktigt med fler cykelparkeringar vid de stora knutpunkterna för kollektivtrafiken.

Handbok om Cykelparkering 2009

Trafikkontoret gav förra året ut handboken ”Cykelparkering i staden”. I den sägs bland annat följande om kopplingen till kollektivtrafik:

”Cykelställ i anslutning till busshållplatser, tunnelbana och pendeltåg främjar att trafikanten tar sin cykel till och från kollektivtrafiksystemen. Detta är speciellt viktigt i stadens ytterområden där avståndet mellan hållplats och bostad kan vara långt. Kanske är det också så att en säker, välbelägen cykelparkering lockar nya kollektivtrafikresenärer. Den totala restiden minskar om man kan cykla till stationen, vilket borde påverka färdmedelsvalet. I exempelvis Danmark och Holland räknar man med att kollektivtrafiken kan öka med 5-10 procent om möjligheterna att ta sig till och från stationerna med cykel förbättras. I en analys av den maximala potentialen anges siffror på 30-35 procents ökning av kollektivtrafiken om det inte skulle finnas några begränsningar i tillgängligheten av cykel och cykelparkering.”

Ny cykelplan 2011

En ny cykelplan, gemensam för inner- och ytterstaden, har nyligen påbörjats. Den beräknas vara klar hösten 2011. En rimlig förväntan är att tillräckliga resurser avsätts i den för cykelparkeringar av hög standard.

Cykel generellt på buss och tåg

Det är inte bara i Stockholmsregionen som vi kan se en del framsteg, det gäller också landet i övrigt. I det fortsatta lämnas några exempel.

Statens Järnvägar SJ AB

SJ menar att ”ej hopfällda” cyklar endast kan förvaras i de godsutrymmen som finns ombord i vissa vagnar som går i regional-, intercity- och nattågstrafik. Under somrarna tar SJ hjälp av en underleverantör för lastningen. Denne ser till att det görs utan att tåget försenas. Resten av året kan SJ inte erbjuda denna service, då får cykel alltså inte medföras.

Det är onekligen ännu smidigare om resenären själv kan svara för på- och avlastningen, så som i andra europeiska länder, och då behöver cykeltransporten inte begränsas till bara några sommarmånader. SJ hoppas kunna genomföra ett försök i den riktningen med ombyggd vagn, bättre information och tydligare instruktioner för ett uppsnabbat förfarande.

I somras utökade SJ möjligheterna för cyklister att ta med cykel på tåg på en rad linjer. Antalet SJ-transporterade cyklar har ökat, från drygt 200 cyklar år 2007 till 800 år 2010, samtidigt som perioden utvidgats från sju till tolv veckor sommartid. Det är sträckorna Stockholm-Göteborg och Stockholm-Malmö som svarat för de flesta cykeltransporterna.

Nu är dock sommaren slut och SJ tar bara med cyklar på nedanstående linjer där alltså cykel accepteras året runt.

Det är linjerna Kalmar-Alvesta och Borås-Varberg. På linjen Kalmar-Alvesta tar tågen max nio cyklar och på linjen Borås-Varberg max tre cyklar i mån av plats. På regionalstågen Uddevalla-Varberg och Göteborg-Strömstad (för tillfället Skee) får också cyklar medtas, dock max tre ²

Veolia

Veolia uppger att alla tåg tar emot cyklar, skidor och barnvagnar. Utrymmet är dock begränsat.³

På Reginatågen Sundsvall-Östersund finns plats för barnvagnar och cyklar, också ett skidställ, vid låggolvsentrén. På sträckan Östersund-Trondheim finns utrymme för skrymmande bagage, cyklar och skidor vid dörrarna längst bak eller längst fram i tåget. På Mittnabotåget som går mellan Sundsvall och Trondheim, och körs av Veolia, får cykel medtas. Veolia trafikerar även sträckan Malmö-Stockholm och på de tågen får man ta med cykel. Dock tillåts cykeltransport bara på några tågavgångar per vecka.

Övriga

I Skåne får man ta med cykel på Skånetrafikens lokaltåg. Man lastar på och av själv.

Det finns även många bussföretag som tillåter cykeltransport. Service och villkor varierar.

Trafikverket har uppdaterad information om villkoren för cykel på tåg och på vilka tåglinjer man får ta med cykel.⁴

Utredningar på gång

Regeringen har nyligen tillsatt en kommitté med uppgift att se över ”de regler som påverkar förutsättningarna för att cykla. Översynen ska syfta till att öka cykeltrafiken och göra den säkrare”. Utredningen ska vara klar senast 1 maj 2012.

² Resenären får själv lasta på och av. Cykelbiljett löses ombord. Man får ta av och på cykeln på mellanliggande stationer på dessa två sträckor.

³ För cyklar betalas ungdomsbiljett. Biljetten löses ombord.

⁴ <http://www.trafikverket.se/Privat/Resan-och-trafiken/Din-resa/Cykel/Cykel-pa-tag/>

Enligt direktiven ska utredaren bland annat se över de regler och andra förutsättningar som påverkar cykelparkering och möjligheten att ta med cykel på tåg och buss.⁵

Vidare kan nämnas att regeringen fört in följande i regleringsbrevet till Trafikverket och Transportstyrelsen: ”Trafikverket ska i samarbete med Transportstyrelsen och i samråd med Sveriges Kommuner och landsting och andra berörda myndigheter och organisationer utarbeta en strategi och handlingsplan för ökad och säker cykling. Arbetet ska samordnas av Trafikverket och redovisas senast 1 december 2011. En delredovisning ska göras senast 1 april 2011.”

Några avslutande synpunkter

Kollektivtrafikant Stockholm önskar förstås mycket bättre möjligheter att parkera vid stationer och hållplatser eller ta med cykel ombord. På ett eller annat sätt måste resenären ta sig till hållplatsen och bor man inte på gångavstånd så är cykeln utomordentlig i sammanhanget. Men det förutsätter att det går att kombinera vid såväl start- som destinationshållplatserna.

Utöver bättre parkeringar vill vi att det skapas möjlighet att ta med cykel också i annan spårbunden trafik som Roslagsbanan, Tvärbanan, Nockebybanan och Lidingöbanan. Också i tunnelbanan bör det vara möjligt, även om begränsningar till vissa stationer kan vara nödvändigt initialt. I många andra länder tillåts cykel på underjordståg.

Kollektivtrafikant Stockholm ser mycket positivt på SLs försök med cykel på distansbuss. Verksamheten bör permanentas, utsträckas säsongsmässigt, och utvidgas fler linjer också för arbetspendling. Viktigt är att använda modernare utrustning än de ganska primitiva cykelgafflarna. Det franska cykelstället på omslagsbilden rymmer sex cyklar, enkelt men säkert fastsatta så att de inte skadas under transporten.

Det är också angeläget att cykelplats kan förbokas. Det är enkelt att ordna med hjälp av modern IT-teknik.

⁵ Direktiv 2010:93.

Bilaga

Sommarens cykelbusslinjer 2010

City - Stavsnäs

- Linje 433C (ny cykelbuss mellan Cityterminalen och Stavsnäs). Cityterminalen, Mölnviks rondellen, Grisslinge, Ålstäket, Hagabergsvägen, Strömman, Djuröbron, Stavsnäs by, Stavsnäs vinterhamn

Mälaröarna

- Linje 176. Brommaplan, Stenhamra (utväg), Solbacka (inväg). Ekerö C får endast användas vid övergång till/från 311 och 312.
- Linje 177. Brommaplan, Skärvik. Ekebyhov får endast användas vid övergång till/från 311 och 312.
- Linje 311. Brommaplan, Nyckelby, Sjöängen, Sluts hage, Ekebyvägen.
- Linje 312. Brommaplan, Nyckelby, Sjöängen, Adelsö kyrka, Ekebyvägen.
- Linje 317. Brommaplan, Stenhamra (utväg), Solbacka (inväg), Färentuna kyrka, Björkvik.
- Linje 318. Brommaplan, Stenhamra (utväg), Solbacka (inväg), Färentuna kyrka, Jäsängen.

Nynäshamn

- Linje 849. Ösmo centrum, Ösmo station, Södra Muskö, Muskö kyrka, Hyttan.

Roslagen

- Linje 621. Danderyds sjukhus, Åkersberga station, Roslagskulla kyrka, Mora vägskäl, Penningby slott, Norrtälje busstation.
- Linje 625. Norrtälje busstation, Rösa, Finsta station, Rimbo station, Söderhalls trafikplats, Stora Karby, Danderyds sjukhus.
- Linje 630. Norrtälje busstation, Vreta västra, Spillersboda brygga.
- Linje 631/631X Norrtälje busstation, Vreta västra, Spillersboda brygga, Söderviks affär, Rådmanby by, Räfsnäs brygga, Kapellskär, Åkerö affär
- Linje 632. Norrtälje busstation, Vreta västra, Solö brygga, Furusunds färjeläge, Vagnsunda.
- Linje 634. Norrtälje busstation, Penningby slott, Solö brygga, Furusunds färjeläge, Bromskärs brygga, Glyxnäs
- Linje 636. Norrtälje busstation, Svanberga affär, Älmsta busstation, Marums brygga, Simpnäs brygga, Östersjö brygg.
- Linje 637. Norrtälje busstation, Svanberga affär, Älmsta busstation, Grisslehamns färjeläge, Singö kyrka, Ellan.

- Linje 638. Norrtälje busstation, Byle vägskäl, Marsbacken, Norrvikens brygga, Håknäs brygga.
- Linje 639. Tekniska Högskolan, Rimbo station, Skebobruk norra, Hallstavik station.
- Linje 641. Norrtälje busstation, Svanberga affär, Unungehöjden östra, Skebobruk norra, Hallstaviks statio.
- Linje 642. Hallstaviks station, Herrängs bruk.
- Linje 643. Hallstaviks station, Lindris vägskäl, Trästa tavla, Älmsta busstation.
- Linje 644. Mora vägskäl, Riala kyrka, Ledinge trafikplats, Kilen (Finsta vägskäl), Väsbylund, Söderhalls trafikplats.
- Linje 645. Norrtälje busstation, Drottningdal.
- Linje 646. Rimbo station, Eklunda, Malmby, Närtuna skola, Abrahamsby.
- Linje 647. Norrtälje busstation, Finsta station, Rimbo station.
- Linje 648. Rimbo station, Rånäs Långsjö torg, Ubby.
- Linje 649. Rimbo station, Väsbylund, Beateberg.
- Linje 652. Norrtälje busstation, Brogården, Harö brygga, Byle vägskäl.
- Linje 653. Norrtälje busstation, Syninge by, Lohärads kyrkstapel, Länna kyrka.
- Linje 654. Norrtälje busstation, Svanberga affär, Vik västra, Undra, Degarö vägskäl.
- Linje 655. Norrtälje busstation, Kilen (Finsta vägskäl), Väsbylund, Söderhalls trafikplats.
- Linje 676. Norrtälje busstation, Ledinge trafikplats, Söderhalls trafikplats, Tekniska högskolan.
- Linje 677. Norrtälje busstation, Finsta station, Rimbo station, Långhundra Åby vägskäl, Knivsta-Arlanda-terminalen, Uppsala centralstation.

Södertälje

- Linje 780. Södertälje centrum, Almnäs vägskäl, Värsta backe, Nykvarns station, Bärvägen.
- Linje 785. Södertälje centrum, Tvetaberg, Järna station, Stensta, Skilleby, Åby, Norrvrå, Hölö station, Pålsundsvägen, Björnhagen, Grönbrink, Skanssundet.
- Linje 787. Södertälje Centrum, Kakelvägen, Malmsjöbadsvägen vändslingan, Lillängsvägen, Sandvikens brygga, Valla, Lill-Ahl, Överenhörna kyrka.